

מ ב ו א

החוק המוצע בא למלא צורך המורגש מאז הקמת המדינה, והוא – הסדר תחיקתי בשביל ציון־לשבח, בדרך של מתן עיטור, לחייל המחרף נפשו בקרב או המצטיין באומץ לב בנסיבות אחרות. מתן עיטור על מעשים אלה בא לבטא את הוקרת המדינה והעם לחייל, אשר מעשה הגבורה שלו או אומץ לבו הם כבוד להם ומופת לחבריו לנשק.

גם כיום קיימים בצבא דפוסים קבועים לציון מעשה שיש בו גילוי אומץ לב, כושר מנהיגות, יזמה או התנהגות אחרת הראויה לשמש מופת. במקודות הצבא נקבעו הוראות מסורטות למתן ציונים־לשבח על מעשים כאלה והראשון במעלה שביניהם הוא ציון־לשבח הניתן מאת הרמטכ"ל.

לציון־לשבח זה אין ביטוי חיצוני בצורת עיטור כנהוג ברוב צבאות העולם. חוסר זה הורגש ביתר שאת לאחר מלחמת ששת הימים, שבמהלכה בוצעו מעשי גבורה ואומץ לב בלתי רגילים.

הצעת חוק בנדון זה הוגשה לכנסת השניה עוד בשנת תשט"ו–1954 (ראה הצעות חוק 220, תשט"ו, ע' 33), נדונה בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת ואף הגיעה לקריאה שניה, אולם הליכי החקיקה לא נסתיימו.

חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל, תשכ"ט-1969

1. **בחוק זה, "חייל", "פקודות הצבא", "הרמטכ"ל" — כמשמעותם בחוק השיפוט הצבאי, הגדרות** חש"ט"ו-1955.¹
2. **אלה העיטורים הבאים לציין מעשי גבורה, עוז ומופת של חיילים, שנעשו בזמן שירותם:**
- (1) עיטור הגבורה;
  - (2) עיטור העוז;
  - (3) עיטור המופת.
3. **שר הבטחון רשאי להעניק עיטור הגבורה בשל מעשה גבורה עילאית שנעשה בעת לחימה מול פני האויב, תוך חירוף נפש.**
4. **הרמטכ"ל רשאי להעניק עיטור העוז בשל מעשה גבורה שנעשה במילוי תפקיד קרבי תוך חירוף נפש.**
5. **הרמטכ"ל רשאי להעניק עיטור המופת בשל מעשה שנעשה באומץ לב והוא ראוי לשמש מופת.**
6. (א) **מי שעשה מעשה שבשל עשייתו הוענק לו עיטור והוא אינו בחיים, רשאי שר הבטחון או הרמטכ"ל, לפי הענין, להעניק את העיטור לשאר-בשרו למשמורת.**
(ב) **"שאר-בשר", לענין סעיף זה, — אלמנה, אלמן, בן, בת, אב, אם, אח, אחות, לפי הסדר; היו שארי בשר אחדים בדרגת קרבה אחת, יימסר העיטור לקשיש שביניהם.**

מסירת עיטורים
למשמורת

דברי הסבר

סעיף 4 העיטור השני במעלה הוא עיטור העוז ולהענקתו נקבעו שלושה מבחנים מצטברים אלה: (1) מעשה גבורה, להבדיל ממעשה גבורה עילאית המשמש מבחן לצורך הענקת עיטור הגבורה; (2) מילוי תפקיד קרבי; (3) חירוף נפש.

עיטור זה ניתן להעניקו לא רק בשל מעשה שנעשה בעת לחימה, אלא אפילו בשל מעשה שנעשה בתקופת רגיעה, אם המעשה נעשה במילוי תפקיד קרבי. את העיטור רשאי להעניק הרמטכ"ל.

סעיף 5 העיטור השלישי במעלה הוא עיטור המופת ולהענקתו נקבעו שני מבחנים מצטברים אלה: (1) המעשה נעשה באומץ לב; (2) הוא ראוי לשמש מופת.

עיטור זה ניתן להעניקו לאו דוקא בשל מעשה שנעשה בעת לחימה או בעת מילוי תפקיד קרבי ואף לאו דוקא בשל מעשה שנעשה תוך חירוף נפש. גם עיטור זה רשאי להעניק הרמטכ"ל.

סעיף 6 הוענק עיטור לחייל שאינו בחיים או נפטר חייל לאחר שהוענק לו העיטור, יימסר העיטור לבן משפחתו למשמורת, לפי הסדר הקבוע בסעיף זה.

סעיף 1 החוק המוצע מאמץ לעצמו הגדרות אלה הכלולות בחוק השיפוט הצבאי, חש"ט"ו-1955; "חייל" —

(1) אדם הנמנה עם הכוחות הסדירים של הצבא, על פי חוק שירות בטחון, חש"ט-1949 (להלן — חייל בשירות חובה), או על פי התנדבות, בין בדרך של התחייבות לשירות קבע ובין בדרך אחרת;
(2) אדם הנמנה עם כוחות המילואים של הצבא, על פי חוק שירות בטחון, חש"ט-1949, או על פי התנדבות (להלן — איש מילואים), כשהוא בשירות; "הרמטכ"ל" — ראש המטה הכללי של הצבא; "פקודות הצבא" — הוראות הפיקוד העליון שה-רמטכ"ל הוסמך על ידי שר הבטחון להוציאן, פקודות המטה הכללי, פקודות מסקנת חיל האוויר ופקודות מסקנת חיל הים.

סעיף 3 עיטור הגבורה הוא העיטור הראשון במעלה ולהענקתו נקבעו ארבעה מבחנים מצטברים אלה: (1) מעשה גבורה עילאית; (2) עת לחימה; (3) מול פני האויב; (4) חירוף נפש. את העיטור רשאי להעניק שר הבטחון.

¹ ס"ח תשט"ו, עמ' 171.

(ג) המוסמך להעניק את העיטור רשאי להורות, לגבי מקרה מסוים, על מסירת העיטור למשמורת לאדם שלא כקבוע בסעיף זה.

7. (א) אותות מערכה לציון השתתפות במלחמה, במערכה או בקרב, והזכאים לקבלתם, ייקבעו –

- (1) לגבי חיילים – על ידי שר הבטחון;
(2) לגבי מי שאינם חיילים – על ידי הממשלה.
(ב) צורת אות מערכה תיקבע –
(1) לחיילים – על ידי שר הבטחון;
(2) למי שאינם חיילים – על ידי הממשלה לפי הצעת שר הבטחון; ויכול שצורת האות תהיה שונה לחיילים ולמי שאינם חיילים.
(ג) אות מערכה יוענק –

- (1) לחיילים – על ידי שר הבטחון או על ידי מי שהוסמך לכך מטעמו;
(2) למי שאינם חיילים – על ידי ראש הממשלה או על ידי מי שהוסמך לכך מטעמה.

(ד) לענין סעיפים 8 ו-12 עד 15 דין אות מערכה כדין עיטור, וכל הוראות הסעיפים האמורים יחולו גם על אות מערכה, כשינויים המחוייבים.

8. הענקת עיטור מסורה לשיקול דעתו של המוסמך להעניקו, ואין אחר החלטתו ולא כלום.

9. הממשלה, לפי הצעת שר הבטחון, תקבע את צורת העיטורים.
10. הסדרים להענקת עיטורים והטקסים למסירתם ייקבעו בפקודות הצבא.

11. (א) לא יוענק לאדם עיטור פלוני יותר מפעם אחת; אולם מי שעשה יותר מפעם אחת מעשה שבשל עשייתו הוא ראוי לאותו עיטור, מותר להעניק לו על מעשה כזה תג לעיטור.

(ב) דין תג כדין עיטור וכל הוראות חוק זה בדבר עיטורים יחולו גם על תג.

דברי הסבר

נידחם (סעיף 13), איסור ייצורם (סעיף 14) ועבירות על הוראות החוק המוצע (סעיף 15), יחולו גם על אות מערכה.

החוק המוצע אינו יוצר כל זכות לעיטור או לאות ואינו מעניק כל עילה לפתיחת הליכים משפטיים בשל אי מתן עיטור או אות, ובית המשפט לא יודקק לבקשת סעד בנדון.

כאמור, ניתנים העיטורים לחיילים בלבד ובעד מעשה שנעשה במסגרת השירות הצבאי; על כן ייקבעו הסדרים להענקתם והטקסים למסירתם בפקודות הצבא.

לא יוענקו לחייל אחד שני עיטורים מסוג אחד. חייל שעשה מעשה שבשל עשייתו מותר להעניק לו עיטור מסוג העיטור שהוענק לו כבר פעם, מותר להעניק לו במקום העיטור תג לעיטור.

סעיף 7 אות מערכה, לחבדיל מעיטור המשמש ביטוי להוקרה על מעשה אישי של גבורה או של אומץ לב, נועד לציון השתתפות במלחמה, במערכה או בקרב, והוא יוענק על בסיס זה ולא על בסיס אישי. לאות מערכה יהיו זכאים, בנוסף לחיילים, גם סוגים מסויימים של אזרחים. קביעת אות מערכה לחיילים, קביעת הזכאים לקבלתו וקביעת צורתו מסורות לשר הבטחון והוא, או מי שהוסמך לכך מטעמו, יהיה רשאי להעניקו.

קביעת אות מערכה לאזרחים והזכאים לקבלתו מסורה לממשלה והיא תקבע, לפי הצעת שר הבטחון, את צורת האות ולא דוקא בצורת האות לחיילים. ראש הממשלה או מי שהוסמך לכך מטעמו יהיה רשאי להעניק את האות לאזרחים.

ההוראות החלות על עיטורים לענין שיקול הדעת להענקתם (סעיף 8), ענידתם (סעיף 12), הסטולים לע-

12. שר הבטחון רשאי להתקין תקנות בדבר אופן ענידת עיטורים שהוענקו לפי חוק זה, ענידה ורשאי הוא לקבוע בהן את הנסיבות שבהן מותר לענוד אותם.

פסולים לענידה

13. אלה לא יהיו רשאים לענוד עיטור:

(1) אדם הנושא עונש מאסר או עונש מחבוש;

(2) אדם שהורשע בפסק דין סופי בשל אחת העבירות האלה:

(א) עבירה לפי הפרק השני לחוק דיני העונשין (בטחון המדינה) יחסי חוץ וסודות רשמיים), תשי"ז-1957², או לפי סעיפים 16, 17, 21, 22 או 23 לחוק האמור;

(ב) עבירה לפי סעיפים 43, 44, 45 או 46 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955.

איסור ייצור

14. (א) לא ייצר אדם דבר הדומה לעיטור עד כדי להטעות ולא ישתמש בו למטרת מסחר, פרסומת או מטרה אחרת כיוצאת באלה.

(ב) לא ייצר אדם עיטור, או דבר שיש בו צורת עיטור או דמותו, ולא ישתמש בהם למטרת מסחר, פרסומת או מטרה אחרת כיוצאת באלה, אלא על פי רשיון ככתב מאת מי ששר הבטחון הסמיך לכך ובהתאם לתנאי הרשיון.

ענישין

15. (א) המוסר בחקירה הנערכת לצורך חוק זה ידיעה כוזבת בפרט חשוב, או המוסר ידיעה כאמור בכוונה להשיג שלא כדין עיטור לעצמו או לאחר או בכוונה למנוע הענקת עיטור, דינו - מאסר שנה או קנס 3000 לירות.

(ב) העונד עיטור ללא זכות לענודו, או העונד עיטור בניגוד לחוק זה או לתקנות שהותקנו לפיו, דינו - מאסר שלושה חדשים או קנס 1,000 לירות.

(ג) המייצר דבר, או המשתמש בו, בניגוד להוראות סעיף 14, דינו - מאסר שלושה חדשים או קנס 3,000 לירות, ומי שהורשע כאמור על אי-קיום תנאי של רשיון שניתן לו לפי סעיף 14 (ב) - בטל הרשיון מכוח ההרשעה; הוראה זו אינה גורעת מהסמכות לפי כל דין אחר לבטל או לשנות את תנאיו.

(ד) סעיף זה אינו גורע מאחריות פלילית לפי כל חיקוק אחר.

דברי הסבר

כך קובע הסעיף צורך ברשיון לייצור עיטורים ואותות מערכה ולשימוש בהם לצורך מסחר או פרסומת. את הרשות למתן רשיון יקבע שר הבטחון או מי שהוסמך לכך מטעמו.

סעיף זה מבחין בין שלושה סוגים של עבירות: (1) מסירת ידיעה כוזבת בפרט חשוב בחקירה הנערכת לצורך החוק ומסירת ידיעה כוזבת בפרט חשוב בכוונה להשיג שלא כדין עיטור או אות מערכה או בכוונה למנוע הענקתם; (2) ענידת עיטור או אות מערכה ללא זכות, או ענידת בניגוד להוראות החוק או התקנות (כגון ענידתם על ידי הפסולים לכך לפי סעיף 13); (3) ייצור דבר הדומה לעיטור או לאות מערכה עד כדי להטעות או שימוש בדבר כאמור לצרכי מסחר, פרסומת או מטרה אחרת, וייצורם או שימוש בהם לצרכי מסחר או פרסומת ללא רשיון.

לשר הבטחון ניתנת הסמכות לקבוע בתקנות הוראות בדבר אופן ענידת עיטורים ואתות מערכה ובדבר הנסיבות שבהן מותר לענוד אותם.

עיטור ואות מערכה הם אותות כבוד ועל כן מוצע שלא יענדו אותם אסירים הנושאים עונש מחבוש או עונש מחבוש (מחבוש - הוא עונש שמותר להטילו על פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955, ושאינו עולה על 35 ימים) ואנשים שהורשעו בשל עבירות בטחוניות, בין לפי חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסודות רשמיים), תשי"ז-1957, ובין לפי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955.

הסעיף קובע איסור מוחלט על ייצור דבר הדומה לעיטור או לאות מערכה עד כדי להטעות ועל שימוש בו למטרת מסחר או פרסומת.

² ס"ח תשי"ז, עמ' 172.

16. בסעיף 131 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955, אחרי "תג צבאי" יבוא "אות מערכה או עיטור".

תחילה

17. הוראות חוק זה יחולו על מעשה שנעשה אחרי יום כ"ה באייר תשכ"ז (4 ביוני 1967); ואולם מי שעד אותו יום הוענק לו -

(1) ציון-לשבח על-ידי הרמטכ"ל, מותר להעניק לו על אותו מעשה עיטור הגבורה לפי חוק זה;

(2) "אות גבור ישראל", דינו כדין מי שהוענק ונמסר לו עיטור הגבורה לפי חוק זה;

(3) אות מערכה, דינו כדין מי שהוענק לו אות מערכה לפי חוק זה.

18. שר הבטחון ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו.

ביצוע ותקנות

ד ב ר י ה ס ב ר

הרמטכ"ל) רשאית להעניק לו עיטור, אם תמצא שהמעשה שעשה אמנם מצדיק זאת לפי המבחנים שנקבעו בחוק המוצע;

(2) סמוך לאחר סיום מלחמת השחרור הוענק למספר מצומצם של חיילים, אשר גילו מול פני האויב אומץ לב בלתי רגיל, אות "גיבור ישראל", שהמבחנים להענקתו דומים בדרך כלל למבחנים שנקבעו להענקת עיטור הגבורה. על כן קובע החוק המוצע כי דינו של מי שקיבל אות "גיבור ישראל" כדין מי שהוענק לו ונמסר לו עיטור הגבורה;

(3) לחיילים שהשתתפו במלחמת השחרור, במצב קדש ובמלחמת ששת הימים ניתן, לפי סקודות הצבא, אות מערכה. אות מערכה לציון השתתפות במלחמת ששת הימים ניתן לפי החלטת הממשלה גם לסוגים מסויימים של אזרחים. הסעיף המוצע קובע כי דינם של אלה כדין מי שהוענק לו אות מערכה לפי החוק המוצע.

סעיף 16 לחוק השיפוט הצבאי, תשט"ו-1955, קובע:

"חייל המתחזה כבעל דרגה שאינה שלו, או כבעל תפקיד בצבא, מבלי שהוא רשאי לעשות זאת, או עונד סימן או תג צבאי ואינו מוסמך לעונדו, דינו - מאסר שנה".

מוצע להוסיף בסעיף הנ"ל את המלים "אות מערכה או עיטור", כדי שענידתם של אות מערכה או של עיטור על ידי מי שאינו מוסמך לכך תהיה עבירה לפי אותו סעיף.

הוראות החוק המוצע יחולו על מעשה שנעשה אחרי תחילת מלחמת ששת הימים. לגבי ציונים לשבח ואותות מערכה מלפני כן יחולו הוראות אלה:

(1) קיבל חייל לפני מלחמת ששת הימים ציון לשבח בדרגה הגבוהה ביותר, דהיינו ציון לשבח אשר לפי סקודות הצבא רק הרמטכ"ל מוסמך להעניקו, תהיה הרשות המוסמכת (שר הבטחון או